

hebben verbonden tot niet binden, waar hij thans zich bond tot wel binden? Ik denk, dat dr Ridderbos zich elastisch distanceert van deze onderstellings-potentia's.

Maar het fraaiste komt nog. Ieder weet, dat ds E. G. v. T. elken Zondag adem haalt in een kring, waar ze het kerkelijk belijden zóó weinig „ten deele” noemen, dat ze een kerk welbewust decimeeren om der wille van enkele zinnestjes, die ze later gingen wijzigen, maar toch dadelijk onverschrokken bindend maakten. En nu doet ds v. T. net, alsof het in dat gezelschap zoo ruim ademen is, terwijl wij, die tegen de binding aan die zinnestjes optraden, en de schapen hebben beschermd tegen den dwang, om dat allemaal aan te hooren als goddelijke wijsheid, nu genaamd worden: onvoldoende doordrongen — nog wel vergeijkenderwijs — van het besef, dat het belijden maar ten deele is. De wereld wordt dus precies op haar kop gezet: hoor maar:

Wel zou ik het dan, zoals mij uit de ontwikkeling der dingen blijkt, waarschijnlijk moeilijker gehad hebben dan nu, omdat ik maar moeizaam adem halen kan daar waar men niet voldoende bedenkt, dat alle kerkelijk belijden „ten deele” is.

Nu moet ds v. T. niet verwachten, dat wij op de ketting zullen springen naar het recept: geef u eens één citaat, waaruit blijkt, dat..... We nemen de moeite niet; we ontdekken te rechter tijd, dat hij niet zegt: gij, vrijgemaakten, bedenkt het niet, doch: gij bedenkt het niet voldoende. Ds v. T. moet dat nu heusch nog maar eens aan den Heere zeggen: dat op het examen de beroepen predikant van Noordeloos NIET en de het beroep opzeggende kerk WEL het belijden voldoende „ten deele” achtte. Misschien ziet hij de schim van dien voormaligen candidaat dan heusch naast zich op den preekstoel staan: soms gebeurt dat, als ge iemand beticht van wat ge zelf doet en ook helpt doen.

Met dezen stand van zaken voor oogen hooren we verder ds v. T. verklaren:

Zo zou ik ook heus in staat zijn, als het de eenheid der kerk bevorderen kon, gelijk weleer Calvijn de Augustana te onderschrijven, hoewel ik meen dat daarin enkele dingen staan die uitgaan „boven hetgeen geschreven is”.

We zullen maar niet ophalen, dat Calvijn, toen men hem wou binden, of anderen, later anders gehandeld heeft. Want wat geeft dat geoor? Als men iets onderteekent, dient vooraf eerlijk te worden gezegd, wat de handteekening inhoudt. Beteekent ze: instemming met de algemeene strekking, met b.v. de meeste artikelen? Of: aanvaarding van elken volzin als juist? Overigens moet ds v. T. maar eens curator van „Kampen” worden, en ons dan eens vertellen wat hij doet als een professor de Augustana onderschrijft, en Nauta een rapportje gaat opmaken om den man er vandaan weg te werken, met behulp van het „onderteekening-formulier”. Houdt toch op met de vlucht uit de werkelijkheid. En hang noch dr Ridderbos noch uzelf een tolerant-prosopon voor 't gezicht. We gaan verder:

Want ik ben er sterk van overtuigd, dat het kerkelijk belijden van de vroegste tijden af een voortdurend worstelen is geweest om de waarheid Gods te vertolken, waarbij ook wel eens „één-eeuws-meningen” zijn geleerd. U, collega, als historicus, weet daar toch wel van.

Hetgeen hier staat, kan blijkens het verband slechts dan als terzake dienend erkend worden, als het beteekent: ik kan een belijdenis onderteekenen zonder wat er in staat te aanvaarden als evidente uitdrukking van Gods Woord. Dat is dus: haar principiele disputabelstelling. Geelkerkianisme over heel de linie. Dat een belijdenis één-eeuws-meningen KAN uitspreken, is voor niemand iets nieuws, historicus of geen historicus. Dat ligt al in de erkenning van haar appellabel-blijven aan de Schrift opgesloten. Maar dat neemt niet weg: als iemand zegt: wij gelooven met het harten belijden met den mond, dan nemen wij dit alles aan als werkelijke uitdrukking van de Schrift; volgens ons inzicht is appél op geen enkel ons bekend punt noodig. Wie het wel op een bepaald punt noodig acht, onderteekent de door hem gewantrouwde passage NIET.

Overigens zegt ds v. T. te weinig, als hij verklaart, dat de kerk **WORSTELDE**. Dat is wel zoo, maar wie onderteekent zegt: in **DEZEN** heeft ze **OVERWONNEN**. Anders onderteekent hij niet, zoolang onderteekenen inhoudt wat het zeggen wil voor den synodalen-ouderling, die ds v. T. op een Zondagmorgen „opbrengt”.

Dus: ds v. T. teekent met voorbehoud? Hij gelooft, maar is niet verzekerd? Als hij niet jongleert met het woordje „want”, dan is dit de eenige conclusie; reden voor ons herhaald advies. Dit gaat in tegen alle onderstellingen van zijn ouderlingen, die de wacht houden dat de preekstoel wordt bevestigd tegen de boe-doeners van '44. — Tenslotte:

Er zijn telkens misgrepen geweest, denk eens aan de geschiedenis van de oude concilies, die na verloop van jaren weer wonderlijk werden hersteld. Zo beschouw ik de wijze waarop in onze kerken in 1936 de zaak begon, ook als een misgreep. En ik mag bij u mijn dogmatisch standpunt tegenover 't „Praedivies” wel bekend veronderstellen. Doch ik plaats mij in een worstelende kerk op de bodem van de feiten. Er is een beslissing gevallen. Het dreigde na Toelichting en Praedivies een zeer eenzijdige te worden, binding aan een stukje dogmatiek en niet een overtuigend stukje! Maar de uitspraak zelf, in

haar anti-remonstrantse strekking, had voor mij voldoende schriftuurlijke basis, om oppositie vanuit het evidente Woord Gods onmogelijk te maken.

Hoe kan toch een goed beginner zóó slecht eindigen? Ds v. T. plaatst zich NIET op den bodem der feiten: als hij dat wel gedaan had, zou hij, inplaats van over een hem niet voorgelegde Augustana te redeneeren, het geval van den beroepen dominee van Noordeloos hebben ontleend: dat zijn de harde feiten. Dat gebaar in de richting van concilies, die den boel verknoeiden, terwijl het toch weer terecht kwam na jaren, is niet zakelijk: ik heb een poging gewaagd, 13 Dec. 1943, om de zaak in 't reine te krijgen, en dus om met **OPSCHORTING** der binding en van den dwang op candidaten geëffend, om zich te verklaren te **BLIJVEN** praten. Maar men moest en zou zich binden, aldus het harde feit van een brutaal besluit.

En dan moeten we tot overmaat van ramp nog lezen: de uitspraak inzake het „voor wedergeboren houden” was anti-remonstrantse strekking, en had **DAAROM voldoende** (laat ons zeggen: 51 pct.....) schriftuurlijke basis (!!!) om oppositie uit het evidente Woord Gods onmogelijk te maken??? De brochure van ds v. T. destijds was dus een brochure, niet uit het evidente Woord? Wat deed ze dan op onze tafel?

Overigens beklag ik de ouderlingen van ds v. T. evenzeer als hemzelf. Een **POSITIEVE** leeruitspraak, die men moest naspreken, of althans niet mocht tegenspreken, wordt hier aanvaard, niet om water in 't aat, doch om wat de „strekking” is? Nu begrijp ik waarom ds v. T. de Augustana kan onderschrijven: hij kan bijvoorbeeld de consubstantiatie-leer in haar anti-roomsche strekking aanvaarden als voldoende schriftuurlijke basis hebbende, voldoende om oppositie vanuit het evidente Woord onmogelijk te maken? Ik kan hem meer uitspraken van anti-roomsche strekking presentereeren: barthiaansche b.v. Ook maar onderteekenen, als „de kerk” 't beveelt?

Hoe het zij, de gravamina tegen 1942 **KUNNEN** nooit juist argumenteeren, volgens deze logica, en de concilies van Berkouwer-Duursema zullen nooit „wonderlijk herstel” behoeven te geven. Oppositie uit het evidente Woord Gods is immers „onmogelijk” (!). Het „neen” is onmogelijk, het „ja” dus ook, want als ik uit het evidente Woord Gods (is er soms ook een niet-duidelijk Woord Gods?) geen „neen” kan afleiden, dan kan ik er ook geen „ja” uit afleiden. Ds v. T. onderteekent dus „tusschen ja en neen”. De barthiaansche professoren der herv. kerk kunnen vroolijk zijn.

Hier de nagift:

Het spijt mij daarom zeer dat Prof. Veenhof in de „Reformatie” bij zijn weergave van mijn dogmatische bezwaren, hoe objectief ook, m'n in dit opzicht duidelijk uitkomende gevoelens heeft weggelaten en mij zo, ik vertrouw obediënt, onrecht heeft aangedaan.

Collega Veenhof kan des verlangd daar zelf wel op ingaan. Overigens vrees ik, dat voortaan niemand ds v. T. objectief kan weergeven na deze expectoratie. Verder:

'n Lange en diepgaande discussie was nodig geweest, die vooral door de vrijmaking werd onderbroken.

Waarom? Wij bij ons kunnen nu weer vrij spreken, en ds v. T. voelt zich niet onvrij; wat zou een diepgaande discussie verhinderen? De vrijmaking is juist de eenige voorwaarde geweest om de discussie weer vrij te maken, want anders waren we allemaal gebonden geweest, om niets te leeren dat niet heeltemaal, etc. — Slotzin:

In de kerk bracht zij de „vervangingsformule”, als een belangrijke stap uit de gevaarlijk-dreigende eenzijdigheid vandaan.

Lees na dat zinnetje nog eens het artikel van prof. Holwerda, Reformatie, 13 April '46. Die zegt het wat anders: geen „belangrijke” stap, maar een goddelooze.

Prof. Holwerda had gelijk. En ds v. T. moet maar eens hardop zeggen, Zondagmorgen, dat hij de kinderen beschouwt naar een misschien wel één-eeuw-beschouwing, maar ze toch maar al vast daarnaar behandelt.

Maar geef mij liever een dominee, die mij Zondag zegt, wat hij zonder reserve met mij gelooft. K. S.

ULTIMATUM: ZICH NEERLEGGEN.

Een van de kerken, waar al spoedig het geweld van de beruchte synodebeslissingen zich deed gelden, was die te Assen.

Een volledig overzicht van wat daar gebeurde, kan hier nog niet worden weergegeven. We herinneren alleen maar aan het feit, dat één der predikanten van deze gemeente, ds B. A. Bos, op 18 Aug. 1944 door de synode als lid geschorst werd, omdat hij zich gesteld had achter de actie der bezwaarden en ook op de vergadering te Den Haag was aanwezig geweest.

Nadat ds Bos den kerkeraad te Assen had aangevoerd, zich openlijk vrij te maken van de beslissingen der synode, besloot de kerkeraad in meerderheid dit voorstel af te wijzen. Een deel der ambtsdragers conformeerde zich niet aan deze beslissing. Zij ont-

vingen ieder van den kerkeraad het volgende ultimatum:

„Verklaart ge U, zij het met behoud(t) van uw gevoelens, dat ge nader wilt toetsen, bij de inzake uw voorstellen (door U gesteunde voorstellen), door den kerkeraad genomen beslissing naar te leggen, met dien verstande, dat ge in prediking en pers, en allen ambtelijken arbeid, U zult onthouden van propagering der in uw voorstellen (door u gesteunde voorstellen) neergelegde gedachten en van nastreving der daarin aangewezen doeleinden, om blijvende bezwaren tegen de door U bestreden synodale beslissingen slechts te willen uiten in den kerkelijken weg van gravamen?”

Op deze voorgelegde verklaring werd antwoord verzocht „op Donderdag 31 Augustus a.s., des voormiddags 12 uur”.

Toen de bezwaarden met „neen” antwoordden, volgde hun voorloopige schorsing. Hier volgt de tekst van het besluit tot schorsing van de ouderlingen:

„De Kerkeraad der Gereformeerde Kerk te Assen in zijn vergadering van 1 September 1944 kennis genomen hebbende van de verklaring der Broeders G. Eshuis, A. Kleff, J. Sturing en B. Vos, dat zij zich bij de beslissing van den kerkeraad inzake de tot verbreking van het kerkverband leidende voorstellen van ds B. A. Bos, ingediend op de vergadering van 15 Aug. 1944 niet wenschen neer te leggen, maar van gevoelen blijven, dat zij zich aan de leerbeslissing inzake het Genadeverbond en het Zelfonderzoek door de Generale Synode genomen, niet kunnen binden en de tuchttoefening der Generale Synode over dr K. Schilder niet voor vast en bondig te kunnen houden, spreekt uit, dat zij zich in deze uitspraken schuldig maken aan de in artikel 80 van de K.O. genoemde zonde van scheurmaken en besluit hen, tot volgens art. 79 D.K.O. met een genabuude Kerk een gecombineerde vergadering zal zijn, die hierover zal oordeelen, voorloopig te schorsen in hun ambt van Ouderling der Gereformeerde Kerk van Assen”.

De haast was weer groot! De volgens art. 79 K.O. vereischte vergadering met den naburigen kerkeraad kon niet worden afgewacht. En dat, terwijl die vergadering één dag later gehouden werd: op 2 September 1944! Daar werd tot schorsing besloten. De tekst van dat besluit is praktisch gelijk aan dien van het voorloopig vonnis van den kerkeraad te Assen. Het slot voegde er echter nog deze zinsnede aan toe:

„.....teneinde hun gelegenheid te bieden hun afdwaling te belijden en zich alsnog bij de beslissing des kerkeraads neer te leggen, waartoe de kerkeraad van Assen en Smilde hen met allen aandrang opwekken en waartoe zij van den Heere bidden dat Hij hen geve alles wat zij in dezen weg behoeven”.

Ook hier is het bederf van het kerkleven weer duidelijk. „Zich neerleggen” of conformeeren — dat was al weer de ultimatieve eis. Let op de duidelijke opsomming: „in prediking en pers, en allen ambtelijken arbeid, U zult onthouden van propagering der in uw voorstellen (door u gesteunde voorstellen) neergelegde gedachten en van nastreving der daarin aangewezen doeleinden”. De ambtsdragers mochten wel denken, dat de leer en tucht der synode onschiftuurlijk waren, en ze mochten ook wel een schriftelijk gravamen indienen, maar op huisbezoek en in de pers mochten ze niet zeggen en schrijven, wat hun innerlijke overtuiging was..... Voorts werden zij gevonnist vanwege hun gehandhaafde bezwaren tegen de synodale leer en tucht (ook de eerste!). En hun weigering wordt officieel aangemerkt als zonde van scheurmaken, als een afdwaling, die zij zullen hebben te belijden!

Het is goed op deze uitspraken te letten. Want de verdoofde herinnering heeft zoo langzamerhand alleen maar de voorstelling overgehouden, dat die bezwaarde broeders „er uit liepen” en eigen kerkdiensten gingen houden, en dat ze daarom wel als scheurmakers moesten worden gevonnist. Maar wij houden de synodale uitspraken in gedachten, waarin de weigering om binnen het kerkverband de genomen beslissingen uit te voeren kortweg aangeduid werd als „zonde van scheurmaken”.

L. DOEKES.

OPVOEDING EN ONDERWIS

DE ACHTERGROND VAN EEN RADICALE ONDERWIJSVERNIEUWING. II.

Kindergemeenschappen.

Want die menselijke samenleving, die dreigt ten onder te gaan door onderlingen haat en zelfzucht, moet gered worden. De Werkplaats wil evenals de N.E.F. medewerken aan de totstandkoming van een betere wereld, een nieuwe maatschappij. „Als wij het menscheidsprobleem willen oplossen moeten wij met het kind beginnen” *). „Kinderen kunnen de kernen vormen van een nieuwe, echte samenleving”. De Kindergemeenschap „zal zijn als een nieuwe gemeenschap van hoop, die groeit te midden van de oude gemeenschap der wanhoop, waarin de ouderen leven volgens het

*) a. w. bl. 245.